

3. ÜNİTE

PEYGAMBERİMİZ VE YAKIN ÇEVRESİ

Bu ünite;

1. Ehl-i beyt kavramını ayet ve hadislerden örneklerle açıklayacağız.
2. Peygamberimizin eşlerine ve çocuklarına karşı örnek davranışlarını öğreneceğiz.
3. Peygamberimizin akrabalık ve komşuluk ilişkilerindeki sünnetlerini öğreneceğiz.
4. Peygamberimizin aile ile ilgili bir hadisini öğrenecek ve ondan ilkeler çıkaracağız.

ÜNİTE KAVRAMLARI

☒ adalet

☒ vefa

☒ sıla-i rahim

☒ Ehl-i beyt

☒ şefkat

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Ehl-i beyt ve sıla-i rahim kavramlarının anlamını araştırınız.
2. Nezaket kuralları hakkında neler biliyorsunuz? Anne babanızla birlikte konuşarak değerlendiriniz.
3. Peygamberimizin nasıl bir baba olduğu konusunda neler biliyorsunuz?
4. Akrabalık ilişkileri ile ilgili bir ayet bularak defterinize yazınız.

1. PEYGAMBERİMİZİN EHL-İ BEYTİ

PAYLAŞALIM

"De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."

(Âl-i İmrân suresi, 31. ayet.)

Yukarıdaki ayet üzerine düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Ev halkı anlamına gelen **ehl-i beyt** tabiri, Cahiliye Dönemi ve öncesinde aileyi oluşturan baba, anne, çocukları ve torunları ifade etmek için kullanılırdı. Peygamberimiz Dönemi'nde de bu anlayış devam etmekle birlikte onun vefatından sonraki yıllarda yalnızca Hz. Peygamberin aile halkını ifade eden bir terim olarak kullanılmaya başlandı.¹²⁹ Bu anlamda ehl-i beyt, Hz. Peygamberin bütün çocuklarını, torunlarını hatta bütün akrabalarını yani Haşimoğulları'nın Müslüman olan bütün fertlerini içerecek şekilde geniş bir kapsama sahiptir.¹³⁰ Salatuselamda geçen "Âl-i Muhammed" tabiri ehl-i beyt'le yakın anlamlıdır. Âl-i Muhammed dinî bakımdan Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yolundan giden tüm Müslümanlardır.¹³¹

YAZALIM

Yukarıdaki açıklamaları dikkate alarak Peygamberimizin ehl-i beytine kimlerin dâhil olduğunu aşağıdaki kutucuklara yazalım.

1

2

3

4

129 Fikri Karaman, "Ehl-i beyt", Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 122.

130 Mustafa Öz, "Ehl-i beyt", TDV İslam Ansiklopedisi, C 10, s. 498-501.

131 Ahmet Özel, "Âl", TDV İslam Ansiklopedisi, C 2, s. 305-306.)

Ehl-i beyt (ev halkı) kavramı ayet ve hadislerde yer almaktadır. Kur'an-ı Kerim'de **"...Namazı kılın, zekâtı verin. Allah'a ve Resulü'ne itaat edin. Ey Peygamberin ev halkı! Allah, sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor."**¹³² ayetinde Hz. Peygamberin ev halkı 'ehl-i beyt' tabiri ile ifade edilmiştir. Hadislerde ise Peygamberimizin vefatından önce verdiği bir hutbede bu kavram kullanılmaktadır. Söz konusu hutbede Allah Resulü *"Ey insanlar! ... Size iki emanet bırakıyorum. Bunlardan birincisi içinde doğru yol ve nur bulunan Allah'ın Kitabı'dır... Şimdi Kitabullah'ı alın ve ona sarılın... İkincisi ise ehl-i beytimdir. (Bir diğer rivayet de ikinci emanet olarak Peygamberimiz'in sünneti sayılmaktadır.)"*¹³³ *Ehl-i beytime iyi davranmanız hususunda Allah'tan korkmanızı hatırlatırım!..."*¹³⁴ buyurarak Müslümanlara, vefatından sonra ailesine karşı iyi davranmalarını ve onlara kötülük yapmaktan kaçınmalarını tavsiye etmiştir.

Hz. Peygamberin ev halkı onun en çok sevdiği kimseler demektir. Bu nedenle tüm Müslümanlar, Allah Resulü'nü sevdiği gibi onun ev halkını da sevmeli, onlara saygı göstermelidir. Ehl-i beyt, sıkıntılı günlerinde daima Peygamberimize destek vermiş ve hiçbir zaman onu yalnız bırakmamıştır. Ayrıca onlar, Hz. Peygamberin en yakınında oldukları için Allah Resulü'nün dinî hükümleri nasıl anladığı ve yaşadığı gibi konularda herkesten daha fazla bilgi sahibi olmuşlardır. Onlar gerek Hz. Peygamberin yaşadığı dönemde gerekse daha sonraki dönemlerde dinin doğru anlaşılması konusundaki açıklamaları ve yaşantıları ile Müslümanlara örnek olmuşlardır.¹³⁵ Bu yüzden İslam âlimleri Hz. Peygamberin ehl-i beytini sevmenin gerekli olduğunu söylemişlerdir. Peygamberimizin, *"... Fatıma benden bir parçadır. Onu üzen beni üzer."*¹³⁶ sözleri ve ehl-i beytini Müslümanlara emanet olarak bırakması, Peygamberimizin ailesini sevmenin önemini ortaya koymaktadır.

Ehl-i beyt mensupları da diğer Müslümanlar gibi ilahi emirlere uydukları takdirde Allah (c.c.) nezdinde değer kazanırlar. Allah'ın emir ve yasaklarına uymayan ve imanında sorun yaşayan bir kimsenin ehl-i beyt neslinden olması bir anlam taşımamaktadır.

NOT EDELİM

Hz. Peygamber'in soyu Hz. Fatıma'nın iki oğlu vasıtasıyla sürmüştür. Bunlardan Hz. Hasan'ın soyundan gelenlere "şerif", Hz. Hüseyin'in soyundan gelenlere ise "seyyid" denilir.

(Ahmet Özel, "Âl", TDV İslam Ansiklopedisi, C 2, s. 305–306.)

PEYGAMBERİMİZ BUYURUYOR Kİ:

Kıyametin ne zaman kopacağını soran bir sahabeye: *"Onun için ne hazırladın?"* diye cevap veren Hz. Peygamber onun: *"Çok fazla namaz kılıyor, çok fazla oruç tutuyor ve çok fazla sadaka veriyor değilim. Ancak Allah'ı ve Resulünü çok seviyorum ya Resulullah"* cevabıyla karşılışınca: *"Kişi kimi seviyorsa kıyamette onunla beraber olacaktır."* buyurmuştur.

(Buhârî, Edeb, 96.)

132 Ahzâb suresi, 33. ayet.

133 bk. Tirmizî, Menakıb, 31.

134 Müslim, Fedâilü's-Sahabe, 36.

135 bk. Bahaüddin Varol, "Ehl-i Beyt Sevgisi Nedir, Nasıl Olmalıdır?", İstem, Ek sayı:1 s. 149–169.

136 İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, Menakıb'u Fâtıma, 29.

1.1. İdeal Bir Eş Olarak Peygamberimiz

Evlilik; iffetli, huzurlu ve güvenilir bir toplumun temelidir. Bu nedenle dinimiz evlilik dışındaki birliktelikleri kesinlikle yasaklamıştır. Tüm peygamberler gibi bizim peygamberimiz Hz. Muhammed de (s.a.v.) evlilik kurumunu hem canlı tutarak hem de işleyişini en güzel biçimde göstererek topluma örnek olmuştur.

Peygamberimizin evlilik hayatı Hz. Hatice ile başladı. Tam yirmi beş yılını onunla geçirdi. Hz. Hatice, Allah Resulü'ne ilk inanan ve İslam davetinin gereklerini dikkatle yerine getirenlerden oldu, Peygamberimiz vefatından sonra da onu her zaman hayırla andı. Allah Resulü için en önde gelen şey Allah'ın dini idi; onun için ehlibeytinde İslami eğitim ve terbiyeye önem verdi. Tıpkı Hz. Hatice gibi diğer eşlerinin de tüm yönleriyle İslam'ı yaşayan ve insanlara yayan bireyler olması için çaba sarf etti.

Peygamberimizin huzurlu ve mutlu bir aile hayatı vardı. Fakat bu huzur ve mutluluk maddi imkânların bolluğundan değil samimiyet ve takvadan ileri geliyordu. "Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en hayırlı olanınızdır. Ben de ailesine karşı en hayırlı kişiyim"¹³⁷ diyen Resulullah evinde güler yüzlü, nazik ve yumuşak huylu bir insandı. Müslümanlara birbirleriyle karşılaştıklarında ve evlerine girerken selam vermelerini söylerdi. Kendisi de evine ve eşlerinin yanına gittiğinde, güler yüzle onlara Allah'ın (c.c.) selamını verir, böylece nezaket ve muhabbet yolunda ilk adımı atmış olurdu.

7.3.1. Lafzatullah (Allah Lafzı).

YÜCE RABBİMİZ BUYURUYOR Kİ:

"Size bir selam verildiği zaman, ondan daha güzeliyle veya aynı selamla karşılık verin. Şüphesiz Allah, her şeyin hesabını gereği gibi yapandır."

(Nisâ suresi 86. ayet.)

PAYLAŞALIM

Hız. Aişe (r.a.), Allah Resulü'nün güzel davranışlarından birini şöyle anlatıyor: "Resulullah ile bir yolculuğa çıkmıştım. Peygamber Efendimiz bir yerde ashabına ilerlemesini söyledi. İki-miz arkada kalınca bana "Gel seninle yarışalım." dedi. Koşmaya başladık ve ben onu geçtim. Aradan birkaç yıl geçmiş ben de biraz kilo almıştım. Yine bir yolculuğa çıktık. Peygamber Efendimiz, ashabına ilerlemesini söyledi ve biz geride kalınca yine yarış yaptık. Bu defa Allah Resulü beni geçti. "İşte, şimdi ödeştik." dedi.

(Ebû Dâvûd, Cihad, 61.)

Yukarıdaki metinden hareketle Peygamberimizin bir eş olarak örnek davranışlarını belirleyerek arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kur'an-ı Kerim'in kadınlar hakkındaki tavsiyeleri doğrultusunda,¹³⁸ eşlerine güzel davranışlarda bulunan Hz. Peygamber, onlara olan sevgisini sözle ifade etmekten çekinmezdi. Öyle ki kendisine en çok kimi sevdiğini sorduklarında Peygamberimiz, "Aişe" diye cevap verdi. Erkeklerden en çok kimi sevdiği sorulduğunda ise, "Aişe'nin babası"¹³⁹ buyurarak eşinin ailesine değer vermenin de sevginin bir parçası olduğunu öğretmiştir. Hz. Peygamber, eşlerine verdiği değeri sadece sözleriyle değil, aynı zamanda davranışlarıyla göstermiştir. Ayrıca onların kusurlarını affederek örnek olmuştur.

7.3.2. "(Ey Muhammed!) Sen elbette yüce bir ahlaka sahipsin." (Kalem suresi 4. ayet.)

Allah Resulü, eşlerine vakit ayırır, onların haklarını gözetirdi. O, "Erkeklerin kadınlar üzerinde hakları olduğu gibi kadınların da erkekler üzerinde hakkı olduğunu"¹⁴⁰ söylerdi. Kendisine "Hanımların bizim üzerimizdeki hakkı nedir?" diye soran sahabiye: "Yediğinden yedireceksin, giydiğinden giydireceksin, ona vurmayacaksın, onu kınamayacaksın, kendi evinin dışında onu yalnız bırakmayacaksın."¹⁴¹ cevabını vererek kadının en güzel muameleyi hak ettiğini açıklamıştır.

Allah Resulü eşlerinin görüşlerine değer verir, onlarla istişare ederdi. Bunun güzel örneklerinden bazıları şunlardır: Hz. Hatice, kızı Zeyneb'i (r.a.) kardeşinin oğluyla evlenmesini istiyordu. Bu düşüncesini Allah Resulü'ne açtığında Hz. Peygamber, kızının ve eşinin görüşünü alarak kızını evlendirmiştir. Yine Hudeybiye Antlaşması'nın yapıldığı gün, eşi Ümmü Seleme'nin görüşünü isabetli bularak ilk olarak kendisi kurbanını kesmiş ve ihramdan çıkmıştır.¹⁴²

7.3.3. Aile toplumun temelidir.

138 bk. Nisâ suresi, 19. ayet.

139 İbnü'l Esir, Üsdü'l-Gabe, C 7, s. 188.

140 Müslim, Hac, 147.

141 Ebu Dâvûd, Nikah, 42.

142 bk. Buhâri, Şurût, 15.

YÜCE RABBİMİZ BUYURUYOR Kİ:

"Peygamber, müminlere kendi canlarından daha önce gelir. Onun eşleri de müminlerin analarıdır..."

(Ahzâb suresi, 6. ayet.)

Aile kurmak kadar onu ayakta tutmak da çok önemlidir. Bunun için sorumlulukları yerine getirmek ve karşılıklı haklara saygı göstermek gerekir. Ailede her bireyin birtakım hakları olduğu gibi yerine getirmeleri gereken görev ve sorumlulukları da vardır. Görev ve sorumlulukların ihmalı, ailede huzursuzluklara neden olur. Bu bağlamda Allah Resulü, ailesine karşı görevlerini sorumluluk duygusuyla yerine getirirdi. Ailesinin ihtiyaçlarını karşılar, mütevazı bir yaşantıyı tercih eder, eşlerinin uygun isteklerini yerine getirirdi. Resul-i Ekrem'in evdeki hâlini anlatan Hz. Aişe: "O, normal (sizin gibi) bir insandı. Elbisesini temizler, koyunlarını sağardı..."¹⁴³ sözleriyle Peygamberimizin kimseye zahmet vermeme konusunda hassas davrandığını ve hatta eşlerine evin hizmetleri konusunda da yardımcı olmaya çalıştığını anlatmıştır.

Birbirini yakından tanıyan eşlerin sorunlarını karşılıklı suçlama ve şiddetle değil; sevgi, saygı, şefkat ve anlayış ile çözmeleri gerekir. Allah Resulü şu sözleriyle erkekleri nezaket ve sabırla eşlerini yakından tanımak ve anlamak için çaba harcamaya davet etmiştir: "Mümin kimse, hanımına karşı kötü duygular beslemesin çünkü onun bazı huylarından hoşlanmasa da diğer huylarından hoşlanabilir."¹⁴⁴ Allah Resulü'nün evinde de bazen sorunlar yaşanırdı. Ama Hz. Peygamber, eşlerine kötü davranmaz ve onların haklarını gözetirdi.

1.2. Şefkatli Bir Baba Olarak Peygamberimiz

Şefkat, sözlükte "merhamet etmek, acı-mak" anlamına gelir. Bir ahlak kavramı olarak ise Allah'ın (c.c.) yarattığı canlılara karşı insanda var olan acıma, merhamet etme duygusu demektir. İnsandaki şefkat duygusunun kaynağının, Allah'ın (c.c.) ilahi rahmeti¹⁴⁵ olduğu Kur'an-ı Kerim'de "Rahmetim her şeyi kuşatmıştır."¹⁴⁶ ayetiyle belirtilmiştir.

Çocuklara çok değer veren Peygamberimiz, kendi çocuklarına da çok düşküdü. Peygamberimizin Hz. Hatice'den iki erkek, dört kız çocuğu vardı. İlk çocuğunun ismi Kâsım'dı. Bundan dolayı ona "Ebu'l-Kâsım" künyesi verilmişti. Diğer erkek çocuğunun ismi Abdullah'tı. Kızlarının isimleri ise Zeynep, Rukiye, Ümmü Gülsüm ve Fatıma'ydı. Hz. Fatıma hariç bütün çocukları Hz. Peygamberden (s.a.v.) önce kimisi küçük yaşta kimisi de genç yaşlarda vefat etmiştir. Hz. Fatıma Peygamberimizden altı ay kadar sonra vefat etmiştir. Ayrıca Peygamberimizin Medine yıllarında evlendiği Hz. Mariye'den İbrahim adında bir oğlu olmuştur.¹⁴⁷

7.3.4. Sevgi ve merhamet ailenin temelidir.

143 Buhârî, Nafakât, 8.

144 Müslim, Radâ, 61.

145 Mehmet Canbulat, "Şefkat", Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 571.

146 Arâf suresi, 156.

147 M. Yaşar Kandemir, "Muhammed", TDV İslam Ansiklopedisi, C 30, s. 428.

Peygamberimiz çocuklarının dünya ve ahirette mutluluğa ulaşmaları için onlara destek olan, ilgili, anlayışlı ve merhametli bir baba idi. O, çocuklara şefkatli davranmayı “*imanın olgunluğunun bir göstergesi*”¹⁴⁸ olarak değerlendirmiştir. Peygamberimiz şefkat ve merhamette en zirve kişidir. Hz. Enes, Peygamberimizin çocuklarına çok değer vermesini şöyle anlatıyor: “Peygamberimiz kadar çoluk çocuğuna, aile fertlerine, eli altındakilere merhametli olan hiçbir kimse görmedim.”¹⁴⁹

DEĞERLENDİRELİM

"Çocuklarınıza ikram ediniz, onlara (her zaman) asil insan muamelesi yapınız, edeb ve terbiyelerini güzelleştiriniz."

(İbn Mâce, Had, 3.)

Yukarıdaki hadiste verilmek istenen mesajları arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

Hız. Peygamber, yaşadığı toplumun aksine çocukları arasında kız erkek ayrımı yapmazdı. Onun kızlarına karşı davranışları, yaşadığı toplumda benzeri olmayan örnekler içermektedir. "*Peygamberimiz, kızı Fatıma yanına geldiğinde ayağa kalkar, onu alnından öper, kendisinin oturduğu yere onu oturturdu. Bir yolculuğa çıkacağı zaman en son onunla vedalaşır, dönünce de ilk olarak ona uğrardı.*"¹⁵⁰ Peygamberimiz kız çocuğuna sahip olmaktan utananların aksine kız çocuklarının değeriyle ilgili şöyle buyurmuştur: "*Kimin üç tane kız çocuğu olur ve onların edebiyile, terbiyesiyle ilgilenir; onları sevgiyle büyütür ve onlara güzel davranırsa o kişi için cennet vardır.*"¹⁵¹

Peygamberimiz, oğlu İbrahim'in doğumuna çok sevinmiş, yanındakilere "*Bu gece bir oğlum oldu, ona atam İbrahim'in ismini verdim.*"¹⁵² buyurmuş, kendisine bu müjdeyi getiren kişiye büyük hediyeler sunmuştur. İbrahim'i Medine'nin kenar mahallelerinden birinde oturan bir sultanneye vermiştir. Her gün çocuğunu görmek için onun yanına giden Hız. Peygamber, çocuğunu kucaklayarak bağrına basmış, koklamış ve öpmüştür. Doğumuna çok sevindiği İbrahim iki yaşlarında vefat edince Peygamberimiz çok üzölmüş, gözlerinden yaşlar akmış, bu duruma şaşırın ashab: "*Sen de mi ağlıyorsun Ya Resulallah?*" diye sorduklarında, Peygamber Efendimiz "*Göz yaşarır, kalp hüzünlenir. Biz ancak Rabb'imizin razı olacağı sözleri söyleriz. Ey İbrahim! Seni kaybetmekten dolayı gerçekten üzgünüz.*"¹⁵³ demiştir.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Peygamberimizin torunları Hasan ve Hüseyin namaz kılarken onun sırtına çıkarlardı. Peygamberimiz onlar düşmesin diye secdesini uzatırdı. Ayağa kalkınca düşmemeleri için onları eliyle tutardı.

(İbn-i Sâd, Tabakât, C 6, s. 360-362.)

148 bk. Tirmizî, İman, 6.

149 Müslim, Fedâil, 62.

150 Ebu Dâvûd, Tereccül, 21.

151 Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 3, s. 97.

152 Müslim, Fedâil, 62.

153 Buhârî, Cenâiz, 43.

PEYGAMBERİMİZ BUYURUYOR Kİ:

"Allah, rahmeti yüz parçaya ayırdı; doksan dokuzunu kendi katında tuttu, birini dünyaya indirdi. Bütün canlılar bu bir parçadan istifade ederek birbirlerine şefkatle davranırlar..."

(Buhârî, Edeb, 19.)

Hız. Peygamber, kendi çocukları gibi sahabenin çocuklarına da şefkat ve merhametle davranırdı. Bunlardan biri de Zeyd b. Harise (r.a.) ve Ümmü Eymen'in (r.a.) çocuğu olan Üsame (r.a.) idi. Üsame (r.a.) kendisiyle ilgili olarak şöyle bir olay anlatmıştır: "Hz. Peygamber bir dizine beni, diğer dizine de torunu Hasan'ı oturtur ve ikimizi birden bağrına basarak "Ey Rabb'im! Bunlara rahmetinle muamele eyle. Çünkü ben de bunlara karşı merhametliyim."¹⁵⁴ diyerek dua ederdi.

Yine bir gün Peygamber Efendimizi, torunu Hz. Hasan'ı öperken gören Akra' b. Hâbis (r.a.), bu davranışı yadırgamış ve şöyle demişti: "... Doğrusu benim on çocuğum var. Ama hiçbirini öpmedim..." Bunun üzerine Hz. Peygamber şu anlamlı uyarıda bulunmuştur: "Allah senin kalbinden merhameti çekip almışsa ben senin için ne yapabilirim ki!"¹⁵⁵

Peygamber Efendimiz çocuklarla şakalaşmayı severdi. Eşi Uhud Savaşı'nda şehit olan Ümmü Seleme, daha sonra Hz. Peygamberle evlendi. Ümmü Seleme, aralarında Zeyneb'in de bulunduğu çocuklarını Allah Resulü'nün yanına aldı. Bu sebeple Zeynep, "rebîbetü Resulillah" (Resulullah'ın üvey kızı) diye anıldı. Zeynep, Resul-i Ekrem'in yanında geçen çocukluk günleriyle ilgili şunları anlatmaktadır: Bir gün Peygamberimiz abdest alırken yanına girdim, o da eliyle şaka olarak yüzüme su serpti.¹⁵⁶

7.3.5. Çocuklara şefkatle yaklaşmak gerekir.

Peygamberimiz kendi torunları dışında sahabenin çocuklarının arasına girer ve başta Enes b. Malik olmak üzere onlarla şakalaşırdı.¹⁵⁷ Rahmet Elçisi'nin çocuklara karşı şefkatini Medine'nin tüm çocukları bilir, onun geçeceği yollarda beklerlerdi. Bu konuyla ilgili olarak Câbir b. Semure (r.a.) Peygamberimizle yaşadığı bir hatırayı şöyle anlatmaktadır: "Resulallah ile birlikte ilk namazı (öğle namazını) kıldım. Sonra o, ailesinin yanına gitmek üzere çıktı, onunla birlikte ben de çıktım. Yolda onu çocuklar karşıladılar. Onların her birinin yanaklarını teker teker okşamaya başladı. Benim de yanağımı okşadı. Elinde öyle bir serinlik ve hoş bir koku hissettim ki sanki elini attarın (koku satıcısı) sepetinden

¹⁵⁴ Buhârî, Edeb, 21.

¹⁵⁵ Buhârî, Edeb, 18; Müslim, Fedâil, 64.

¹⁵⁶ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğabe, C 7, s. 133.

¹⁵⁷ Ebu Dâvûd, Edeb, 5002.

çıkarmıştı.”¹⁵⁸ Alemlere rahmet Peygamber Efendimiz şefkatli ve merhametli bir baba idi. O, çocukları arasında ayırım yapmaz, sevgi ve merhametini hepsine hissettirirdi. Yeri geldiğinde çocuklarıyla şaka-laşarak içinde yaşadığı toplumun çocuk sevmeye konusundaki yanlış algılarını yıkmış ve çağlar ötesine örnek olmuştur.

PAYLAŞALIM

Ailenizin sevinçli ve hüzünlü günlerinde kimler yanınızda oluyor? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

1.3. Vefalı Bir Akraba Olarak Peygamberimiz

Kan bağıyla bağlı olduğumuz amca, hala, teyze, dayı ve bunların çocukları; ayrıca evlilik ve süt emzirme yoluyla bağ kurduğumuz kimselere akraba denir. İslam dininde akrabalık ilişkilerine büyük önem verilir. Akrabalarla bağların koparılması dinimizce haram olarak kabul edilir: **“Ey insanlar! ... Allah’a karşı gelmekten ve akrabalık bağlarını koparmaktan sakının. Şüphesiz Allah, üzerinizde bir gözetleyicidir.”**¹⁵⁹ ayetiyle akrabalarla ilginin koparılması açık bir şekilde yasak edilmiştir. Yine Kur’an-ı Kerim’de **“Allah’a ibadet edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaş, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin. Şüphesiz Allah, kibirlenen ve övünen kimseleri sevmez.”**¹⁶⁰ buyrularak akrabaların önem bakımından anneden ve babadan sonra geldiği vurgulanmaktadır.

Akrabalarımıza karşı ahlaki, insani ve sosyal görevlerimiz vardır. Bu görevler akraba ilişkileri anlamına gelen **“sıla-i rahim”** kavramı ile ifade edilir.¹⁶¹ Akrabalarımıza karşı saygı ve sevgi çerçevesinde hareket etmek, onları ziyaret etmek ve onlara iyilikte bulunmak sila-i rahim kavramı içinde yer alır. Peygamberimiz sila-i rahimi terk edenleri **“Akraba ilişkisini kesen cennete giremez.”**¹⁶² buyrularak uyarılmıştır.

Bir gün, bir adam Peygamberimize gelerek **“Ya Resulallah! Beni cennete sokacak bir amel söyle.”** demiştir. Peygamberimiz ona, **“Allah’a ibadet edersin ve O’na hiçbir şeyi ortak koşmazsın, namazı kılarırsın, zekâtı verirsın, bir de sila-i rahimi yerine getirirsin.”**¹⁶³ diyerek akrabalarla ilişkiyi sürdürmenin, kelime-i tevhid, namaz ve zekâtтан sonra kişiyi cennete götürecektir amellerden biri olduğunu belirtmiştir.

Bilindiği üzere Peygamberimiz, açıktan davete Allah’ın (c.c.) emriyle ilk olarak **“en yakın akrabalarından”**¹⁶⁴ başlamıştır. Onun bu uygulaması, bizlere iyilik yapmak ve iyiliğe davet hususunda aile-den sonra akrabalarımızın geldiğini öğretmiştir. Aynı zamanda Peygamberimiz sözleriyle sila-i rahimin mükâfatının çok daha fazla olduğunu bildirmiştir. Bu nedenle bizlere düşen görevler vardır.

NOT EDELİM

Vefa, görülen iyilikleri unutmama, iyilikte bulunanlara misliyle veya daha fazlasıyla karşılık verme demektir. Vefalı davrananlara vefakâr denir.

(Mehmet Canbulat, “Vefa”, Dini Kavramlar Sözlüğü, s. 597.)

158 Müslim, Fedâil, 80.

159 Nisâ suresi, 1. ayet.

160 Nisâ suresi, 36. ayet.

161 bk. İsmail Karagöz, “Sıla-i rahim”, Dini Kavramlar Sözlüğü, s.517.

162 Müslim, Birr, 19; Buhârî, Edeb, 11.

163 Buhârî, Zekât, 1.

164 Şuarâ suresi, 214. ayet.

Bunları şöyle özetleyebiliriz:

- ✓ İyi kötü günlerinde akrabalarımızın daima yanlarında olmak.
- ✓ Maddi ihtiyaçlarına gücümüz oranında yardımda bulunmak.
- ✓ Hastalandıklarında ve bayramlarda ziyaret etmek.
- ✓ Düğün ve cenaze gibi özel günlerinde mutlaka yanlarında olmak.

Allah Resulü, peygamberlik öncesinde ve sonrasında akrabalık ilişkilerine daima önem vermiştir. Hz. Hatice, onun akrabalarına olan hassasiyetini, ilk vahyin şaşkınlığı ve heyecanını yaşadığı günlerde "Korkma, Allah'a yemin ederim ki O seni hiçbir zaman utandırmaz. Çünkü sen, akrabalarla ilişkini sürdürürsün."¹⁶⁵ sözleriyle ifade etmiştir.

YORUMLAYALIM

"Sevabı dünyada iken verilecek iyilik, başkalarının dertleriyle ilgilenmek ve akraba ile bağları korumaktır. Cezası dünyada iken verilecek kötülük ise haddi aşmak ve akraba ile iyi ilişkiyi kesmektir."

(İbni Mâce, Zühhd, 23.)

Yukarıda verilen hadisi akrabalık ilişkisine verilen önem açısından yorumlayınız.

Peygamberimiz, akrabalarına karşı çok vefalıydı. Amcası Ebu Talip, kendisine küçüklüğünde kol kanat gerdiği gibi, o da zor günlerinde amcasına destek olmuş ve oğlu Hz. Ali'ye evinin kapılarını açmıştır. Yengesi Fatıma'yı her zaman güzel sözlerle anmıştır. Kendisini ziyarete gelen sütannesine sevgi ve hürmetle muamele etmiştir.¹⁶⁶ Eşi Hz. Hatice'yi hep hayırla anıp onun akrabalarına karşı ilgi ve ikramını eşinin vefatından sonra da sürdürmüştür.¹⁶⁷

Kur'an-ı Kerim'de bildirildiği ve Peygamberimizin söz ve uygulamalarında görüldüğü gibi, akrabalık bağlarını korumak ve akrabalara iyilik etmek dinimizin kesin emridir. Biz Müslümanlara düşen görev, bu konuya gereken önemi vermek ve akrabalarımıza karşı hayırlı bir insan olmaktır. Yapılan sıla-i rahime aynı şekilde karşılık beklemek doğru değildir. Sıla-i rahim yapmak tıpkı namaz kılmak, oruç tutmak gibi bir ibadettir. Tüm ibadetler gibi bu ibadeti de karşılığını yalnızca Allah'tan (c.c.) bekleyerek ve Allah'ın rızasını umarak yapmalıyız.¹⁶⁸

7.3.6. Akrabalık bizi birbirimize bağlayan en önemli köprüdür.

DERS DIŞI ETKİNLİK

Peygamber Efendimizin kendi çocukları ve diğer çocuklarla şakalaşmasına dair örnekler bu-larak sunu hazırlayınız.

¹⁶⁵ Buhârî, Bedü'l-Vahy, 3.

¹⁶⁶ bk. İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Ğabe, C 7, s. 70.

¹⁶⁷ Buhârî, Menâkıbü'l-Ensâr, 21.

¹⁶⁸ bk. Ali Haşimi, Kur'an ve Sünnete Göre Müslüman Kadının Şahsiyeti, s. 248.

OKUMA PARÇASI

Bir insan düşünün: Hayatında asla yalan söylememiş, sıddîk olmuş. Emanete asla ihanet etmemiş, el-emîn olmuş. Hiçbir zaman puta tapmamış, hanîf olmuş. Ağzından hiçbir zaman kötü söz çıkmamış, gıybet ve dedikodu yapmamış, ahlakı Kur'an olmuş. Hiçbir zaman adaletsizlik yapmamış, âdil olmuş. Eşlerinden hiçbirine asla vurmamış ve bunu yasaklamış, en hayırlı eş olmuş. İnsanlara hep hizmet etmiş, insanlığın efendisi olmuş. İbadetlerinde asla ihmalkârlık göstermemiş, şükreden bir kul olmuş. Asla tabiata, hayvana, bitkiye zarar vermemiş, insan-ı kâmil olmuş...

Resul-i Ekrem'in kendisine, "Ümmü Ebîha: Babasının annesi" diyerek iltifatta bulunduğu kızı Hz. Fatıma'dır ki bu münasebet bize baba-evlat ilişkisinin zirve noktasını göstermektedir. Hz. Fatıma, annesini kaybettiğinde daha çocuk denecek kadar küçük bir yaşta babasının hizmetlerini görmeye başlamış ve Peygamber Efendimizin bu iltifatına nail olmuştu. Allah Resulü'nün merhamet dolu ilişkilerinin boyutu aslında özel bir araştırmaya mevzu olacak kadar önemlidir.

O evlilik hayatında hiçbir zaman ailesine karşı en ufak bir öfke ve şiddet göstermemiş; aksine Hz. Aişe validemizin rivayet ettiğine göre: "Sizin en hayırlınız, ailesine karşı hayırlı olandır. Ben aileme karşı hepinizden daha hayırlıyım." buyurmuştur. Sa'd b. Ebî Vakkas'tan rivayet edilen başka bir hadiste Sevgili Peygamberimiz, eşleriyle şakalaşmış, bazen; "Kellimînî ya Aişe; benimle sohbet et ya Aişe!" diyerek Aişe annemizle özel sohbetlerde bulunmuş, yarış ve gece yürüyüşleri yapmıştır. İnsanın mutluluğu noktasında evliliğin ve salih bir eşin ne derece önemli olduğunu vurgulamak için de: "Allah bir kimseye salih bir hanım nasip etmiş ise ona dininin emirlerinin yarısını yerine getirmekte yardım etmiş demektir. Artık o ikinci yarısını eda etme hususunda Allah'a niyazda bulunsun." buyurmak suretiyle âdeta tüm çağlara ve günümüz insanına mesajlar göndermiştir.

O, vefakâr bir akrabadır. O, Allah'ın gözetilmesini emrettiği akrabalık bağlarına, sıla-ı rahime çok özen gösteren, akrabalarını fırsat buldukça ziyaret edip onlara hediyeler götürün kadirşinas bir akrabadır. Peygamberimize bir adam gelip; "Ben akrabalarımı ziyaret ediyorum, ama onlar beni ziyaret etmiyorlar." dediğinde Hz. Peygamber: "Olsun, sen onları ziyarete devam ettiğin sürece Allah seninle beraberdir." buyurmuştur.

O, aynı zamanda müşfik bir komşudur. O yüce resul, komşuyu da akraba gibi görerek bu hususta şöyle buyurmuştur: "Komşusu aç olup da karnını doyuran kimse, mümin değildir." Böylece o, şefkat ve rikkatin en güzel örneklerini sunmuş, modern zamanların yalnızlaşan ve bencilleşen insanlık, komşuluk ve akrabalık anlayışlarına asırlar öncesinden mesajlar vererek çorak gönüllerimizi serinleten bir pınar olmuştur.

Hatice Kübra Görmez, <http://www.sonpeygamber.info/allah-rasulu-nun-rahmet-yuklu-iliskileri-aile-ve-yakin-cevre-ornekligi> (15/08/2018) (kısaltılarak alınmıştır.)

1.4. Hayırlı Bir Komşu Olarak Peygamberimiz

PAYLAŞALIM

Yaşadığınız yerde komşularınızdan kimleri tanıyorsunuz? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsan, yaratılışı itibarıyla sosyal bir varlıktır. Sosyal hayatın doğal bir sonucu olarak başka insanlarla ortak paylaşılması gereken alanlar vardır. Bu ortak alanlar kimi zaman bir apartman olabilirken kimi zaman bir mahalle, köy veya şehir olabilir. Ortak paylaşım demek, aynı zamanda ortak sorumluluklar ve haklar demektir. Bu hak ve sorumlulukların en önemlilerinden biri ise komşuluk hakkıdır.

Evi, tarlası, dükkânı, köyü, mahallesi, şehri hatta ülkesi birbirine yakın olanlar birbirleriyle komşu sayılırlar. Bu anlamda komşu kavramına yan dairede oturanlar da girer, yan apartmanda yaşayanlar da girer. Ancak her biri yakınlıklarına göre komşuluk noktasında farklı konumlara sahiptir. Komşulukta, Müslüman olup olmamak önemli değildir.

Âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Muhammed (s.a.v.) hayatın her alanında bizim için en güzel örnektir. Peygamber Efendimizin de bir insan olarak yaşadığı bir evi, evinin ihtiyaçları, ev halkı, yakın ve uzak komşuları vardı. Allah Resulü sevgi ve merhamet örneği olarak hayırlı bir baba ve eş olmanın yanında, aynı zamanda hayırlı bir komşu idi. Resul-i Ekrem Efendimiz komşuları ile daima iyi geçinen biri idi. Hatta kendisine zarar veren komşularına bile kötülükle karşılık vermemiştir. Şöyle ki evinin önüne sürekli diken ve hayvan pisliği bırakarak kendisini rahatsız eden Ebu Lehep ve Ukbe b. Muayt gibi müşrik komşularının bu son derece çirkin tutumları karşısında kavga etmek yerine sadece “*Ey Ukbe! Bu nasıl komşuluk?*” diye sitem etmiştir. Günün belli zamanlarında komşu ziyaretleri gerçekleştiren Peygamberimiz, zengin fakir, uzak yakın demeden tüm komşularını ziyaret eder; onlarla vakit geçirirdi.¹⁶⁹

7.3.7. İslam dini komşuluğa önem verir.

169 bk. İbn-i Sâd, Tabakât, C 1, s. 177.

Komşular arasındaki en güzel geleneklerimizden biri de evde pişen yemeklerden komşulara ikram etmektir. Bu güzel uygulamanın el verdiğince devam ettirilmesi, komşuların arasında samimiyetin geliştirilmesi açısından son derece faydalı bir davranıştır. Komşudan gelen her ne olursa olsun onu kabul etmek ve asla küçümsememek gerekir.

YORUMLAYALIM

Peygamber Efendimiz bu hususta bizleri şöyle uymaktadır:

يَا نِسَاءَ الْمُؤْمِنَاتِ لَا تَحْقِرَنَّ إِحْدَاكُنَّ أَنْ تَهْدِيَ
لِحَارَتِهَا وَلَوْ كُرَاعَ شَاةٍ مُحْرَقًا

“Ey mü'min hanımlar! Sizden biri yanmış bir koyun paçası bile olsa komşusuna götürmeyi küçümseme.”

(İmam Malik, Muvatta, Sıfatü'n-Nebî, 10.)

Yukarıdaki hadisi paylaşmaya verilen önem açısından yorumlayınız.

Müminlerin birbirleri hakkındaki kanaatleri Allah (c.c.) katında da geçerlidir. Örneğin komşusu kendisi hakkında olumlu düşünen bir mümin, iyi bir mümindir. Zira Peygamberimiz, “Bir Müslüman öldüğünde, en yakın komşularından üç hane halkı kendisinin iyi bir insan olduğuna şahitlik ederlerse, Yüce Allah, ‘... şahitlikte bulunan kullarımın şahitliğini kabul ettim ve kendi bildiklerimi de bağışladım.’ buyurur.”¹⁷⁰ demiştir. Yine Peygamberimiz ashâbı ile birlikte olduğu bir günde üç defa “Vallahi iman etmemiştir!” der. “Kim Ya Resulullah?” diye sorduklarında “Yapacağı kötülüklerden komşusu güven içinde olmayan kimse.”¹⁷¹ cevabını vermiştir. Dolayısıyla komşularımızla iyi geçinmeli, onların iyi ve kötü günlerinde yanlarında yer almalıyız.

Peygamber Efendimiz komşu hakkının önemini şu hadis-i şerifleri ile en güzel şekilde özetlemiştir: “Cebrail bana komşu hakkını o kadar anlattı ki komşuyu komşuya mirasçı kılacak zannettim.”¹⁷² İslam hukukunda kimlerin mirasçı olacakları bellidir ve bunlar arasında komşu yoktur. Ancak komşuların bazı hususlarda öncelik hakkı vardır. Örneğin bir ev ya da arsa satılacaksa onu satın alma konusunda öncelik bitişikteki komşunundur. Komşu almazsa diğer insanlara satılabilir.¹⁷³

PEYGAMBERİMİZ BUYURUYOR Kİ:

Ebu Zer (r.a.), dostum (Hz. Peygamber) bana şunu tavsiye etti: “Çorba pişirdiğinde suyunu biraz fazla koy, sonra komşularına bak, uygun bir şekilde çorbandan onlara ikram et.”

(Müslim, Birr, 143.)

170 Ahmed bin Hanbel, Müsned, C 2, s. 409.

171 Buhârî, Edeb, 29.

172 Tirmizî, Birr, 28.

173 Mustafa Çağrıcı, “Komşu”, TDV İslam Ansiklopedisi, C 26, s. 158.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Komşu ister Müslüman olsun ister gayrimüslim olsun komşuluk hakkına sahiptir. Peygamber Efendimiz, üzerimizdeki haklarına göre komşuları üçe ayırmıştır:

01

Bir hakkı olan komşular:

Müslüman olmayan komşular; sadece komşuluk hakkı vardır.

02

İki hakkı olan komşular:

Müslüman komşular; bunların hem komşuluk hem de din kardeşliği hakkı vardır.

03

Üç hakkı olan komşular:

Hem akraba hem Müslüman olan komşular; bunların hem komşuluk hem din kardeşliği hem de akrabalık hakkı vardır. (İbn Hacer, Fethü'l-Bâri, C 10, s. 456.)

Komşularımızı her zaman koruyup gözetmeyi dinî bir görev olarak ifade eden Hz. Muhammed (s.a.v.) komşu hakkı ile ilgili şu evrensel öğüdü vermiştir: “*Komşusu açken kendisi tok yatan bizden değildir.*”¹⁷⁴ Komşular arasında eğer bir tercih yapılma durumu olacaksa en yakın olandan başlamak gerekir. Zira “İki komşum var, ikramda bulunurken hangisinden başlayayım?” diye soran Hz. Aişe’ye, Peygamberimiz “*Kapısı en yakın olandan...*”¹⁷⁵ diye cevap vermiştir.

Yüce dinimiz İslam, komşu hakkı ve komşuluk hakkına dair birçok hak ve görevden bahsetmiştir. Komşunun komşu üzerindeki hak ve görevlerinden bir kısmını şu şekilde sıralayabiliriz:

- ☒ Komşusu yardım talep ettiğinde onu geri çevirmemek,
- ☒ Borç istediğinde elinden geldiğince destek olmak,
- ☒ Hasta olduğunda ziyaretine gitmek,
- ☒ Vefat ettiğinde cenazesine katılmak,
- ☒ Komşunun evine ve ailesine zarar vermemek,
- ☒ Komşuya ikramda bulunmak ve saygı göstermek,
- ☒ Komşulara karşı güler yüzlü olmak,
- ☒ Komşularla karşılaştığımızda selamlaşmak,
- ☒ Komşularımızın ayıp ve kusurlarını araştırmamak,
- ☒ Bakıma muhtaç komşuların ihtiyaçlarını imkanlar ölçüsünde gidermek.

174 Beyhâki, Sünen-i Kübrâ, C 10, s. 9.

175 Buhârî, Hibe, 16; Ebu Dâvûd, Edeb, 122.

2. BİR HADİS ÖĞRENIYORUM

PEYGAMBERİMİZ BUYURUYOR Kİ:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا
وَ خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِنِسَائِهِمْ

"Müminlerin iman bakımından en olgun olanları, ahlakları en güzel olanlarıdır. Sizin en hayırlınız da hanımlarınıza karşı en iyi davrananınızdır."

(Tirmizî, Radâ, 11.)

Bir toplumu ayakta tutan en önemli kurum ailedir. Aile bireylerinin birbirlerine karşı sorumlulukları ve hakları vardır. Aile fertlerinin sorumluluğunu bildiği, birbirlerinin haklarına saygı duyduğu ailelerde huzur ve mutluluk olur. Ailede huzur ve mutluluk aileyi oluşturan bireylerin sorumluluklarını yerine getirmeleri ve birbirlerinin haklarını gözetmeleri ile sağlanır.

Peygamber Efendimiz aile hayatına önem veren biri idi. O, eşleri ve evlatları için örnek bir aile reisi idi. Peygamberimiz "Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en hayırlı olanınızdır. Ben de aileme karşı en hayırlıyım..."¹⁷⁶ sözleriyle ailede huzur ve mutluluğun iyi davranışlarda olduğunu belirtmiştir.

Aile üyelerinin her türlü ihtiyacını gidermek için çalışan Allah Resulü, evinde işlerini istişare (danışma) ile yürütür ve daima sabırlı ve anlayışlı hareket ederdi. Aynı zamanda Peygamber Efendimiz çocukları ve torunları ile oyun oynamaktan çekinmez ve evlatları arasında asla ayırım yapmazdı.

İLKELER ÇIKARALIM

Yukarıda verilen hadis-i şeriften çıkarılabilecek ilkeleri aşağıdaki boşluğa yazınız.

1. _____
- _____
- _____
2. _____
- _____
- _____
3. _____
- _____
- _____
4. _____
- _____
- _____

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıda verilen açık uçlu soruları cevaplandırınız.

1. Ehl-i beyt ne demektir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

2. Peygamber Efendimizin eşlerine karşı tutum ve davranışlarına örnekler veriniz.

.....

.....

.....

3. Peygamber Efendimizin çocuklarının isimlerini yazınız.

.....

.....

.....

4. Komşuluğun önemine dair bir hadis-i şerif yazınız.

.....

.....

.....

B. Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruları uygun şekilde cevaplayınız.

5. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) aile üyelerini ifade eden terim aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sahabe** **B) Ehl-i beyt**
C) Ashab-ı suffe **D) Vefa**

6. “Akrabası ile ilişkisini kesen cennete giremez. (Buhârî, Edeb, 11.)”

Yukarıdaki hadis-i şerif aşağıdaki kavramlardan hangisi ile ilgilidir?

- A) Sıla-i rahim** **B) Adalet**
C) Sıdk **D) Komşuluk**

7. Aşağıdaki davranışlardan hangisi şefkatli bir babanın tutum ve davranışları arasında yer almaz?

- A)** Evine girerken selam vermek
B) Çocukları arasında ayırım yapmak
C) Güler yüzlü ve anlayışlı olmak
D) İşleri danışma ile yürütmek

8. İslam dininde komşuluk hakları çok önemli olup komşuların birbirleri üzerinde birtakım hakları vardır. Aşağıdakilerden hangisi komşuluk hakları arasında yer almaz?

- A)** Borç istediğinde elinden geldiğince destek olmak
- B)** Hastalandığında ziyaretine gitmek
- C)** Acı ve tatlı gününde yanında olmak
- D)** Miras olarak bıraktıklarını uygun şekilde paylaşmak

9. Aşağıdakilerden hangisi akrabalarımıza karşı görevlerimizdendir?

- A) Zor günlerinde yanlarında olmak
- B) Onları sadece bayram günlerinde ziyaret etmek
- C) Ziyaretleri karşılık bekleyerek yapmak
- D) Borç istediğinde vermemek

C. Aşağıda verilen boşlukları uygun şekilde doldurunuz.

10. Müminlerin iman bakımından en olgun olanları, en iyi olanlarıdır.

11. Peygamberimizin torunu ve Hz. Ali'nin en büyük çocuğu'dır

12. Peygamberimizin ilk eşi ve altı çocuğunun annesi Hz.'dır.

13. Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, komşuya, komşuya, yanınızdaki arkadaşta, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin.

Ç. Soruları aşağıda verilen metne göre cevaplayınız.

İslam dininde hak bakımından kişiye ailesinden sonra en yakın olan komşularıdır. Resûlullah (sav), "Allah'a ve ahiret gününe iman eden kişi, komşusuna eziyet etmesin." buyurarak bu hakkın Müslümanlar için vazgeçilmez olduğunu belirtmiştir. Yine Peygamber Efendimiz komşunun evi veya tarlasını satın almada öncelik hakkına sahip olduğunu hatırlatırken, komşuluk haklarının ikram ve benzeri durumlarda olduğu gibi, alım satım gibi durumlarda da öncelikli olması gerektiğini bildirmiştir.

(Buhârî, Edeb, 85; Ebu Davûd, Buyû, 73.)

14. Yukarıdaki metnin başlığı ne olabilir?

.....

15. İnsanlara ailesinden sonra hak bakımında en yakın olan kimlerdir?

.....

16. Komşuların hakları arasında sayılan maddeleri sıralayınız.

.....

.....

D. Aşağıda verilen cümleleri başındaki kelimeler ile eşleştiriniz.

- 1 Hz. Peygamber'in yolundan giden dört halife, ashab ve daha sonra gelen Müslümanlara denir.
- 2 Merhamet etmek ve acımak anlamına gelir.
- 3 Peygamber Efendimizin vefat edince kabri başında gözyaşı döktüğü evladıdır.
- 4 Evleri, işyeri veya tarlası yakın olan kimselere denir.
- 5 Görülen iyilikleri unutmama.

- A İbrahim
- B Vefa
- C Şefkat
- D Âl-i Muhammed
- E Komşu

E. Aşağıdaki bulmacada, işlediğiniz ünite de geçen bazı kavramlar ve isimler gizlenmiştir. Bunları bularak renkli kalemle işaretleyiniz.

▷ SİLA
▷ ŞEFKAT
▷ VEFA
▷ EHLİBEYT
▷ AİLE
▷ EVHALKI

▷ İBRAHİM
▷ AİŞE
▷ EŞ
▷ EVLİLİK
▷ ZİRVE
▷ EBUKASIM

▷ ÜSAME
▷ CENNET
▷ KOMŞU
▷ İSLAM
▷ KURAN
▷ EYMEYEN

H	İ	M	I	S	A	K	U	B	E	T	D
E	S	A	İ	Ş	E	I	D	Y	G	Z	B
J	L	Z	İ	R	V	E	T	V	E	F	A
L	A	T	S	Ü	S	A	M	E	Ş	M	V
K	M	P	N	E	M	Y	E	B	G	Ş	O
O	Z	K	R	C	D	A	L	I	S	E	L
M	T	Y	E	B	İ	L	H	E	P	F	P
Ş	H	G	L	C	E	V	H	A	L	K	I
U	E	L	İ	A	N	N	K	U	R	A	N
G	T	E	N	N	E	C	I	Z	Y	T	L
Y	D	E	V	L	İ	L	İ	K	M	C	A
Y	G	M	İ	H	A	R	B	İ	Y	Z	O